

Marija Stanonik

ZRC SAZU

Inštitut za slovensko narodopisje

Ljubljana, Slovenija

marija.stanonik@zrc-sazu.si

Glasovi – knjižna zbirka slovenskih folklornih pripovedi iz naših dni

Zbirka *Glasovi* je začela izhajati leta 1988, tako da je leta 2018 praznovala 30-letnico svojega obstoja. V dosedanjih 52 knjigah je iz posameznih slovenskih pokrajin rešenih pozabe blizu 21.000 folklornih in spominskih pripovedi iz naših dni, s približno tretjino slovenskega etničnega ozemlja.

Za objavo pridejo v poštev le tiste pravljice, bajke, povedke, šale in anekdote, ki jih je najti na terenu, ali njihovi pisani in tiskani viri (šolska, tovarniška, lokalna glasila in zborniki) niso starejši od leta 1945.

Marsikateremu od zbiralcev se zdi nenavaden napotek, naj čim bolj zvesto sledi pripovedovanju in ga ne poskuša lepšati in gladiti s kakršnimi koli lastnimi posegi. Da bi bili njihovi zapisi tudi oblikovno čim bolj pristni, sta besedišče in skladnja čim bolj zvesta živemu govoru, glasoslovno pa so besedila primerno prirejena današnjemu knjižnemu jeziku, da zmore ob njih uživati vsak slovenski bralec.

Glede na definicijo, da je slovstvena folklorna umetnost narečij, bi bilo idealno, ko bi bilo terensko gradivo posneto z zvočnimi pripomočki (magnetofon, kasetofon, mobilnik), vendar je iluzorno vztrajati pri tem za vsako ceno in je realno upoštevati tudi zapise na roko ali včasih celó obnove.

Vsaka nova zbirka slovenskih folklornih pripovedi je ne le ogledalo pripovedovalcev, ampak tudi zapisovalcev ali zapisovalca. Nikakor ni (bil) sprejemljiv predlog, da bi se vsak zapisovalec moral držati vnaprej predpisanega modela zapisovanja. Nasprotno: kolikor je zbirk, toliko poskusov in rešitev. Treba je upoštevati osebnost zbiralca, njegovo sposobnost za prestrezanje zvočnih posebnosti narečij, strokovno izobrazbo, oddaljenost narečja od norme knjižne slovenščine, včasih njegovo

svoje glavost. Kajti v našem primeru so pomembne zgodbe kot gradivo za slovstveno folkloristiko in ne toliko njihova jezikovna podoba, ki je predmet narečjeslovja. Pri vsaki knjigi je treba posebej presoditi, kolikšno odstopanje od knjižne rabe je še dopustno, da bi knjigo mogli jemati v roke tudi bralci, ki njenega narečja ali govora ne poznajo. Najbolj idealno bi bilo, ko bi lahko tekla vzporedno strokovno zapisano narečno besedilo in poleg njegova knjižna različica. To je uresničeno v treh primerih (Prekmurje, Porabje, zamejska Koroška), ker večina bralcev narečjem iz teh pokrajin res ne bi bila kos.

Knjižna zbirka *Glasovi* postaja neprecenljiv vir za raziskovanje slovenske slovstvene dediščine, za kar skrbi spremna beseda zbiralca, ki oriše pokrajino, od koder izhajajo zgodbe, in okoliščine, v katerih je prišel do gradiva, ter strokovni aparat (sezname pripovedovalcev, zapisovalcev s temeljnimi podatki) in trije zemljevidi.

V znanstveni prid zbirke so dodani slovar narečnega besedja in izčrpna spremna beseda zbiralca, ki oriše pokrajino, od koder zgodbe izhajajo, ter okoliščine, v katerih je prišel do gradiva. Nekaj knjig je opremljenih tudi z zgoščenko, tako da je del narečnih zapisov mogoče slišati v živo.

Knjige iz zbirke *Glasovi* praviloma ilustrirajo slikarji, ki izvirajo prav iz okolja, od koder so objavljene pripovedi, da tako tudi po likovni strani izražajo duha pokrajine.

Zbiralci se dela navadno lotijo v dvomu, ali je še sploh mogoče dobiti kaj gradiva. Končujejo ga v stiski, ker ugotavljajo, koliko bi se ga še dalo zapisati. Zaslužijo vse priznanje za navdušenost, požrtvovalnost in garanje.

Veliko knjig so pripravili šolniki, učitelji, profesorji ali še študenti slovenščine, matematike, drugi so po poklicu akademski slikar, arheolog, duhovnik, finomehanik, veterinar, novinar, policist, zdravnik itn.

Zaželeno je, da zapise nadzirajo dialektologi, vendar ne za vsako ceno. Najbolj zvesta sodelavka od njih je prof. dr. Vera Smole, ki je v tem pogledu sodelovala pri pripravi vsaj petih knjig iz zbirke *Glasovi*, preden je izšla njena lastna s hudomušnim naslovom *Naruobe prav* (Glasovi 52).

Njeni prvi zapisi so iz leta 1984, zadnja leta pa je izrabila vsak prosti čas za obisk domačih krajev, da je prestrezala pripovedovalske talente in spomine njihovih prebivalcev v njihovi sočni pojoči dolnjski govoric.

Prav zaradi nje je Verina knjiga najprej izreden dokument glasoslovno enega najbolj karakterističnih slovenskih govorov. Hkrati pa seveda dokument njegove umetnosti, za kar opredeljujemo slovstveno folkloro. Slovstvena folkloro je umetnost govorjenega jezika!

Snov knjige je razvrščena v deset žanrsko različnih slovenskih folklornih pripovedi. *Pravljič* z zanje standardno pripovedno strukturo – ne samo spomini nanje! – je kar šestnajst. Seveda pa daleč prevladujejo

povedke: *bajčne, strašljive, legendne, razlagalne, zgodovinske, lovske, šaljive, socialne. Etnološke pripovedi* se z njimi tako prepletajo, da jih je bilo težko zanesljivo razločiti. *Anekdote* so najpripravnejši vstopni žanr za folklorizacijo.

Vera Smole si je ob številnih zadolžitvah, ki ji v rojstnem kraju napolnjujejo življenje in delajo veselje, zmogla vzeti čas za kapilarno zbrano gradivo iz njenega domačega kraja in njegove okolice, hkrati pa postavila spomenik pripovedovalski tradiciji v lastnem rodu. Strokovno raven zbirke zvišujejo sezname narečnega besedja, da postaja imenitna predloga za tako zaželeni in dolgo pričakovani slovar slovenskega, ne samo knjižnega, temveč živega jezika sploh!

Največja želja podpisane urednice je, da bi se zbirka nadaljevala brez večjih pretresov in bi bilo z njo v doglednem času pokrito celotno slovensko etnično ozemlje.